

Huono-osaisuuden kasautumisen yhteys ammatillisten opintojen keskeytymisen riskiin

Anna-Sofia Holappa, Eine Pakarinen & Aini Pehkonen

Artikkelissa tarkastellaan ammatillisten opintojen keskeytymisen riskiin yhteydessä olevia huono-osaisuustekijöitä ja niiden kasautumista. Aineistona on kolmesta ammatillisesta oppilaitoksesta kerätty kysely (n=355), jota analysoitiin ristiintaulukoinnin, χ^2 -riippumattomuustestin, logistisen regressioanalyysin ja varianssianalyysin avulla. Tulosten mukaan kuusi selittävää tekijää on yhteydessä opintojen keskeytymisen riskiin: ikä, erityisen tuen päätös, kokemus huonosta taloudellisesta tilanteesta, vähintään satunnainen päihteidenkäyttö, kokemus heikosta psyykkisestä terveydestä sekä kokemus vanhempien kiinnostumattomuudesta nuoren opintoja kohtaan. Opintojen keskeytymisen riskiryhmään kuuluvista nuorista 86 prosentilla oli vähintään kolme huono-osaisuustekijää. Keskeytymisen riskiä lisäävät tekijät kuvaavat taloudellisen, sosiaalisen ja terveydellisen huono-osaisuuden ulottuvuuksia. Huono-osaisuuden kasautuminen on merkittävä tekijä syrjäytymisen prosessissa.

Asiasanat: ammatilliset opinnot, huono-osaisuus, kasautuminen, nuoret

Enemmistöllä suomalaisista menee hyvin, sillä elintaso on noussut, elämänlaatu ja -tavat ovat kohentuneet sekä varallisuus on kasvanut. Hyvinvointi ei kuitenkaan jakaudu tasan kansalaisten keskuudessa, joten elämän tavanomaiset onnistuneet siirtymät voivat osalla jäädä toteutumatta. (Saari, Eskelinen & Björklund 2020.) Nuoren elämässä kriittisenä kohtana näyttäytyy siirtymä koulutusjärjestelmästä toiseen, esimerkiksi peruskoulutuksesta ammatilliseen oppilaitokseen. Onnistuneet koulutukselliset siirtymät ennakoivat positiivista vaikutusta elämäntulkun ja vastaavasti opintojen keskeytykset ja viivästykset heikentävät hyvinvointia ja hankaloittavat elämäntulkun (Niemi & Kurki 2013). Tutkimuksissa (esim. Kailaheimo-Lönnqvist ym. 2020; Myrskylä 2017) on havaittu, että peruskoulun jälkeisen tutkinnon puuttuminen voi osoittautua ylivoimaiseksi esteeksi osallistua yhteiskuntaan ja päästä työmarkkinoille. Toisen asteen tutkinnon suorittamiseen on perusteltua kiinnittää huomiota, sillä opintojen nivelvaihe muodostaa nuoren tulevaisuuteen merkittävästi vaikuttavan siirtymän. Toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen voi johtaa yhteiskunnasta ja yhteisöstä syrjäytymiseen (Myrskylä 2012).

Syrjäytymisen käsitettä käytetään kuvaamaan yksilön, kotitalouden tai ryhmän joutumista sosiaalisesti ongelmallisiin olosuhteisiin, joista on huonot mahdollisuudet vapautua (Hiilamo, Sariaslan & Aaltonen 2022). Nuorten aikuisten syrjäytymisen on havaittu olevan lapsuuden ja nuoruuden ongelmien jatkumo (Paananen & Kainulainen 2019). Itsenäisen elämän ulkopuolelle jäävät useimmiten ne, joiden omat resurssit tai mahdollisuudet ympäristön tukeen ovat heikot. Synä voivat olla esimerkiksi perheen taloudellinen niukkuus, vanhempien matala koulutustaso, aikuisten tuen puute, palvelujen saatavuuden pulmat tai

käyttämättömyys ja yksilöön liittyvät resurssitekijät. Tilastojen mukaan noin 3–10 prosentille nuorista on kasautunut syrjäytymisen riskitekijöitä (THL 2023) ja riskitekijöiden kumuloituminen on yhteydessä pelkän peruskoulun varaan jäämiseen (Hilli ym. 2017). Tällöin syrjäytymistä voi kuvata prosessina, jossa nuoren elämää vaikeuttavat tekijät ketjuuntuvat ja kasaantuvat (Palola, Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012; Haapakorva, Ristikari & Kiilakoski 2018).

Tässä artikkelissa huono-osaisuus määrittyy hyvinvointivajeina ja niiden kasaantumisenä (Kallio & Hakovirta 2020). Artikkelimme näkökulmana on se, että koulutus ja sen suorittamisen mahdollisuus ovat merkittäviä tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön yhteiskunnalliseen positioon. Toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen on näin ollen riskitekijä huono-osaisuuden kasautumisessa.

Ammatillinen koulutus tutkimuskontekstina

Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on muun muassa kohottaa ja ylläpitää väestön ammatillista osaamista, antaa mahdollisuus ammattitaidon osoittamiseen, kehittää työ- ja elinkeinoelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin, edistää työllisyyttä, antaa valmiuksia yrittäjyyteen ja työ- ja toimintakyvyn jatkuvaan ylläpitoon sekä tukea elinikäistä oppimista ja ammatillista kasvua. Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi. Lisäksi ammatillisen koulutuksen tehtävänä on antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen ja harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017 2 §, jatkossa ammattikoululaki.)

Oppivelvollisuuslain (1214/2020) uudistuksen yhteydessä oppivelvollisuusiikää korotettiin 18 ikävuoteen. Oppivelvollisuuslaki tuli voimaan 1.8.2021. Lain tavoitteena on, että jokainen nuori suorittaa toisen asteen tutkinnon joko lukion, ammatillisen koulutuksen tai tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen. Oppivelvollisuusuudistuksen taustalla on koulutuksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden varmistaminen, oppimiseröjen kaventaminen ja työelämän osaamisvaateisiin vastaaminen. Ammatillinen koulutus tuottaa sitä osaamista, mitä työmarkkinoilla tarvitaan. Lukuvuonna 2019–2020 ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen keskeytti 13,3 prosenttia opiskelijoista. Tämä luku on 3,9 prosenttiyksikköä edellisvuotta suurempi. (Tilastokeskus 2022.) Ilman toisen asteen tutkintoa jääneestä nuoresta on arvioitu koituvan yhteiskunnalle vähintään 370 000 € menetykset ilman muita syrjäytymisestä aiheutuvia kustannuksia (Hilli ym. 2017).

Vuonna 2018 koulutuksen reformin myötä vahvistettiin ammatillisen koulutuksen osaamisperusteisuutta muun muassa opintojen henkilökohtaistamisella (Koivumaa 2020). Opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opinto-ohjausta. Opintojen alussa opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma, johon kirjataan yksilölliset osaamisen tunnistamista, tunnustamista, hankkimista, kehittymistä ja osoittamista sekä ohjaus- ja tukitoimia koskevat tiedot. (Ammattikoululaki 44§.) Näin opiskelija osallistuu tarpeitaan vastaavan yksilöllisen opintopolun suunnitteluun. Opintojen alussa tehtävillä lähtötasokartoituksilla pyritään ongelmien varhaiseen havaitsemiseen. Tavoitteena on selvittää mahdolliset oppimisvaikeudet sekä kartoittaa oppimista tukevia opetusmenetelmiä.

Opiskelijalla on tarvittaessa oikeus erityiseen tukeen tai vaativaan erityiseen tukeen.

Erityisen tuen muotoja ovat suunnitelmallinen pedagoginen tuki sekä erityiset opetus- ja opiskelujärjestelyt. Vaativaa erityistä tukea on koulutuksen järjestäjän mahdollistettava tarvittaessa silloin, kun opiskelijalla on vamma tai sairaus, joiden vuoksi opiskelija tarvitsee yksilöllistä, laaja-alaista ja monipuolista erityistä tukea. (Ammattikoululaki 64–65 §.) Mikäli nuorella ei ole valmiuksia ohjata omaa elämäänsä ja tehdä päätöksiä, tai häneltä puuttuu tietoa, tavoitteita ja mielekkyyden kokemuksia tai, jos riittävää ohjausta ja tukea ei ole saatavilla, nuori voi tehdä itselleen epäsojivan alavalinnan tai keskeyttää aloittamansa opinnot (Kuronen 2010). Nuoren putoaminen koulutuksesta ja työstä on yhteiskunnallinen huolenaihe, joka vaatii laaja-alaista huomiota ja yhteistyötä eri toimijöiden kesken (Jernström & Sirniö 2023).

Huono-osaisuus ja sen kasautuminen

Huono-osaisuudessa on kyse sivuun jäämisestä elintason, elämälaadun ja elämäntapöjen myönteisestä kehityksestä (Saari ym. 2020). Huono-osaisuudessa on inhimillinen, sosiaalinen ja taloudellinen ulottuvuus (Berg ym. 2011; Ohisalo, Laihiala & Saari 2015; Kainulainen ym. 2020; Merikukka 2020). Inhimillisen huono-osaisuuden tutkimuksissa korostuvat ihmisten arjen ongelmat ja inhimillinen hätä. Sosiaalisen huono-osaisuuden tutkimuksissa puolestaan korostuvat yhteisölliset ja sosiaaliset vaikutukset ja taloudellisen huono-osaisuuden tutkimuksissa korostetaan huono-osaisuuden vähentämisen keinoja kuten resurssija. (Zitting, Wiens & Kainulainen 2020.) Jännitettä huono-osaisuuden käsitteeseen lisää se, että huono-osaisuutta määritellään ja mitataan tutkimuksissa eri tavoin, jolloin

huono-osaisuuden esiintyvyydestä saadaan erilaisia arvioita (Ohisalo 2017).

Huono-osaisuus on käsitteenä leimaava, jos siitä irrotetaan olosuhteiden ja rakenteellisten tekijöiden vaikutus. Huono-osaisuutta selittävät myös sellaiset tekijät, joihin yksilö ei voi vaikuttaa, mutta joiden seurauksena elämän suunta saattaa muuttua pysyvästi. Huono-osaisuuden lähikäsitteitä ovat syrjäytyminen, osattomuus, eriarvoisuus ja marginalisaatio (Salminen ym. 2021). Huono-osaisuuden kasautumisella tarkoitetaan eri hyvinvointivajeiden kytkeytymistä toisiinsa, kuten taloudellinen köyhyys alhaiseen koulutukseen ja työttömyyteen. Huono-osaisuuteen ei liity pelkästään resurssivajeita, sillä myös käyttämättömät resurssit voivat johtaa huono-osaisuuteen (Kallio & Hakovirta 2020). Huomionarvoista on, että huono-osaisuudessa useat hyvinvoinnille merkitykselliset tekijät joko puuttuvat tai vajeet ketjuuntuvat. Kun huono-osaisuus kasautuu ja monimuotoistuu, heikkenevät ihmisen mahdollisuudet hallita omaa elämäänsä. (Saari 2015.) Syrjäytymisriskien tiedetään kasautuvan useimmiten samoille, matalasti koulutetuille nuorille (Ilmakunnas, Kauppinen & Kestilä 2015). Sosiaalinen etäisyys hyvä- ja huono-osaisten välillä kytkeytyy yhteiskunnassa rakenteelliseen eriarvoisuuteen ja yksilöillä eriarvoisuuden kokemuksiin (Saari ym. 2020).

Tieteelliset keskustelut huono- ja hyväosaaisuudesta kiinnittyvät läheisesti sosiaalisen pääoman käsitteeseen (Putnam 2000; Bourdieu 1986). Robert Putnam (2000) määrittää sosiaalisen pääoman kollektiivisena ja yksilöllisenä resurssina. Kollektiivisella tasolla se synnyttää yhteisön sisällä yhteenkuuluvuutta, turvallisuutta ja solidaarisuutta, joilla on todettu olevan yhteys yksilötasolla koettuun hyvinvointiin. Näin ollen sosiaalisten suhteiden laajuus ja syvyys ennustavat parhaiten yksilön onnellisuuden tasoa. Putnamilaisittain sosiaalisten suhteiden merkitys yksilön kokemalle

onnellisuudelle ja hyvinvoinnille on suurempi kuin esimerkiksi tulojen. Vastaavasti Pierre Bourdieu (1986; 2005) näkee sosiaalisen pääoman yksinomaan yksilöllisenä resurssina, jota muodostuu sosiaalisissa yhteyksissä ja verkostoissa ryhmään kuulumisen myötä. Jokainen ryhmän jäsen hyötyy näistä verkostoista niiden aineellisten ja aineettomien resurssien kautta. Bourdieun mukaan sosiaalisen pääoman kartuttaminen edellyttää sosiaalisten suhdeverkostojen luomista, mikä puolestaan vaatii sosiaalisuutta. Pitkään jatkuneessa vuorovaikutuksessa jotkut satunnaisista tuttavuussuhteista muuttuvat vahvemiksi siteiksi, jos niitä ylläpidetään. Sosiaalisen kanssakäymisen tapoihin vaikuttaa habitus, joka on yhteiskuntaluokka-aseman myötä ruumiillistunut olemisen tapa. Luokka-asema rajoittaa yksilön käyttäytymisen muotoja, jotka hän kokee itselleen mahdollisiksi ja joka ohjaa yksilön toimintaa kussakin sosiaalisessa tilanteessa. Näin luokka-aseman ja habituksen pohjalta rakentuu ”käytännöllinen järki”. Tämä selittää, miksi saman yhteiskuntaluokan jäsenet jakavat jossain määrin samankaltaisen habituksen, ja miksi toisaalta sosiaalisen kanssakäymisen muodot vaihtelevat yhteiskuntaluokkien välillä.

Huono-osaisissa perheissä elävien lasten tulevaisuuden mahdollisuudet kapenevat, jos vanhemmilla ei ole resurssija tukea esimerkiksi lasten koulunkäyntiä (Kallio & Hakovirta 2020; Koivusilta 2020) ja taloudelliset vaikeudet vaikuttavat vanhempien ja lasten itsetuntoon sekä perheen hyvinvointiin (Toikka & Haanpää 2020; Koivusilta 2020). Vanhempien kasautunut huono-osaisuus, kuten köyhyys, epävakaa työmarkkinatilanne ja sairaudet, voivat johtaa huono-osaisuuden kasautumiseen toisessa sukupolvessa (Erola, Kallio & Vauhkonen 2017). Kyseessä on prosessinomainen inhimillisten taakkojen kasautuminen, johon voi sisältyä taloudellisia, sosiaalisia, terveydellisiä ja kulttuurisia teki-

jöitä (Bourdieu 2005; Putnam 2000). Vaikka luokka-asema määrittää olemisen tapaa ja ohjaa käyttäytymisen muotoja (Bourdieu 1995), empiirinen tutkimus on osoittanut huono-osaisuuden eri osa-alueiden välisten yhteyksien olevan monimutkaisempia (Saari 2011). Heikommassa asemassa olevat eivät ole keskenään yhtenäinen ryhmä, sillä henkilöiden taustatekijöissä, resurssissa, toimintakyvyssä, koetussa hyvinvoinnissa ja terveydessä voi olla eroja (Zitting ym. 2020).

Huono-osaisuus riskinä opintojen keskeyttämiselle

Opintojen keskeytymisen riskiryhmässä oleviksi määritellään sellaiset opiskelijat, jotka ovat vielä opetuksen piirissä, mutta joilla tunnistetaan olevan suuri todennäköisyys opintojen keskeyttämiseen ja kiinnittyminen opintoihin on heikkoa (Fortin ym. 2006). Opintoihin kiinnittyminen on aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa ymmärretty kolmiulotteisena rakenteena, johon sisältyvät emotionaaliset, behavioristiset ja kognitiiviset osa-alueet, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään (Fredricks, Blumenfeld & Paris 2004). Keskeyttämisriskissä olevilla opiskelijoilla on havaittu kognitiivisella tasolla oppimisvaikeuksia, emotionaalilla tasolla motivaation ja kiinnostuksen puutetta ja behavioristisella tasolla käyttäytymisen haasteita, kuten häiritsevää käyttäytymistä ja poissaoloja. Toisaalta keskeyttämisriskissä olevat opiskelijat eivät ole heterogeeninen ryhmä ja on olemassa useita erilaisia kehityspolkuja, jotka voivat johtaa opintojen keskeyttämiseen. (Fortin ym. 2006.)

Heikko sosioekonominen asema ja ylisukupolvinen huono-osaisuus on tunnistettu opintojen keskeyttämisen riskitekijöiksi (van den Berghe, Vandeveldde & de Pauw 2022; Kleineper & van Ham 2018; Vauhkonen ym.

2017). Lisäksi tutkimuksissa (Gubbels, van der Put & Assink 2019; Rueda & Sallan 2021; van den Berghe ym. 2022; Brown ym. 2022) on tunnistettu opintojen keskeyttämiseen liittyviä yksilö-, perhe- ja institutionaalisen tason riskitekijöitä. Yksilötasolla näkyviä riskitekijöitä ovat esimerkiksi ikä, heikko koulumenestys, päihteiden käyttö, oppimisvaikeudet, heikko fyysinen tai psyykinen terveys ja negatiivinen kouluasenne. Perhetasolla opintojen keskeyttämistä puolestaan lisäävät esimerkiksi perheen vähäinen tuki opinnoissa, vanhempien alhainen koulutustaso, perheen sisäiset ristiriidat ja heikko suhde vanhempien ja koulun välillä. Institutionaalisen tason tekijöitä ovat esimerkiksi koulun tai luokan negatiivinen ilmapiiri, suuret luokkakoot, pedagogiset valinnat sekä resurssien ja ohjauksen puute. Opintojen keskeyttämiseen vaikuttavia tekijöitä ilmenee lisäksi yksilö-, perhe-, institutionaalisen- ja rakenteellisen tasojen välisissä suhteissa, esimerkiksi koulukiusaamisena tai vaikeina suhteina opettajan kanssa sekä useina koulunvaihdoksina. (Rueda & Sallan 2021; van den Berghe ym. 2022; Brown ym. 2022.)

Yksittäisen riskitekijän olemassaolo ei välttämättä horjuta nuoren opintojen sujumista, jos muut edellytykset opiskeluun ovat kunnossa. Suurimmalla osalla nuorista riskitekijät eivät kasaudu, mutta osalla niiden olemassaolo pitkittyy ja riskitekijät kasautuvat. Ihmisen on helpompi selviytyä yhdestä huono-osaisuutta aiheuttavasta tekijästä kerrallaan kuin useasta samanaikaisesti (Berg ym. 2011). Huono-osaisuuden kasautumisella nuoruudessa on havaittu olevan yhteys myöhemmin ilmeneviin hyvinvoinnin vajeisiin (Mustonen ym. 2013) ja kuolleisuuteen (Berg ym. 2011).

Tutkimuskysymykset, aineisto ja menetelmät

Tämän tutkimuksen lähtökohtana ovat aiempien tutkimusten havainnot nuorten hyvinvoinnin eriarvoisesta jakautumisesta ja huono-osaisuuden kasautumisesta. Nuorten pahoinvointi on paljon esillä poliittisessa ja yhteiskunnallisessa ajankohtaisessa keskustelussa, joten aiheen merkittävyys on laajasti jaettua. Tutkimuksen tavoitteena on tunnistaa opintojen etenemiseen yhteydessä olevia huono-osaisuustekijöitä ja niiden kasautumista ammatillisessa koulutuksessa olevilla opiskelijoilla. Tunnistettuja huono-osaisuustekijöitä voidaan huomioida nuorten parissa tehtävässä ennaltaehkäisevässä ja korjaavassa työssä. Haluamme tuoda yhteiskunnalliseen keskusteluun, ammatillisiin oppilaitoksiin ja sosiaali- ja terveystieteisiin tutkimustietoa opiskelevien nuorten hyvinvoinnin haasteista.

Artikkelissa haetaan vastausta kysymyksiin: 1) Miten eri taustatekijät ovat yhteydessä ammatillisten opintojen keskeytymisen riskiin? 2) Miten huono-osaisuus kasautuu opiskelijoilla? 3) Miten huono-osaisuuden kasautuminen on yhteydessä opintojen keskeytymisen riskiryhmään kuulumiseen?

Aineiston kuvaus

Kyselylomakkeessa oli 113 kysymystä, joissa kysyttiin vastaajan taustatietoja, oppimiseen ja opiskeluun liittyviä asioita, saatua ohjausta, tukea ja palveluiden käyttöä sekä sosiaalisiin suhteisiin, terveyteen, elämänhallintaan ja vapaa-aikaan liittyviä asioita. Suurimmaksi osaksi vastauksia mitattiin viisiportaisella Likert-asteikolla. Ammatillisten oppilaitosten opettajilta, erityisopettajilta ja koulutuspäälliköiltä pyydettiin palaute kyselylomakkeesta ja sanavalintoja tarkennettiin saadun palautteen pohjalta.

Tutkimuksen aineisto kerättiin verkkokyselynä lukuvuonna 2019 kolmesta satunnaisesti valikoituneesta ammatillisesta koulutusta järjestävästä organisaatiosta eri puolilta Suomea. Tavoitteena oli saada laaja aineisto, mutta haasteeksi muodostuivat oppilaitosten resurssit. Kyselystä tiedotettiin opiskelijoita Wilman ja omaopettajien kautta. Opiskelijoiden osallistuminen kyselyyn oli vapaaehtoista ja mahdollista koulupäivän aikana.

Kyselyyn osallistui 355 opiskelijaa, joista suurin osa (60 %) oli ensimmäisen vuosikursin opiskelijoita. Vastaajista puolet oli sosiaali- terveys- ja liikunta-alalta ja 22 prosenttia tekniikan ja liikenteen alalta. Loput vastaajista (26 %) koostui pienemmistä määristä eri alojen opiskelijoita, esimerkiksi humanistisilta, kulttuuri-, kaupan- ja hallinnon-, luonnonvara- ja ympäristöaloilta. Vastaajista yli puolet (65 %) oli alle 23-vuotiaita ja kyselyyn vastasivat pääasiassa naiset (74 %). Erityisen tuen piirissä oli joka viides opiskelija. Taulukkoon 1 on koottu aineiston kuvaus tutkimuksessa käytettyjen taustamuuttujien mukaan.

Selittävät muuttujat

Selittävinä muuttujina aineiston analyysissä käytettiin ikää, päätöstä erityisestä tuesta, aiempaa koulumenestystä, päihteiden käyttöä, kokemusta psyykkisestä ja fyysisestä terveydestä ja taloudellisesta tilanteesta sekä kokemusta vanhempien kiinnostuksesta vastaajan koulunkäyntiä kohtaan. Selittäviksi muuttujiksi valittiin muuttujia, jotka aiemassa tutkimuskirjallisuudessa (esim. Gubbels ym. 2019; Rueda & Sallan 2021; van den Berghe ym. 2022; Brown ym. 2022) on tunnistettu opintojen keskeyttämistä lisääviksi. Selittäviksi muuttujiksi valitut muuttujat kuvaavat sosiaalisen, taloudellisen ja terveydellisen huono-osaisuuden ulottuvuuksia (Berg ym. 2011; Ohisalo ym. 2015; Kainulainen ym. 2020; Merikukka 2020).

Taulukko 1. Selittävien muuttujien jakaumat.

	N = 355 (%)
Ikä	
Alle 16 vuotta	5 (1,4)
16–17 vuotta	119 (33,5)
18–22 vuotta	108 (30,4)
23–28 vuotta	41 (11,5)
Yli 29 vuotta	82 (23,1)
Aiempi koulumenestys	
Välttävä	45 (12,9)
Hyvä	253 (72,7)
Kiitettävä	50 (14,4)
Päätös erityisestä tuesta	
Ei	280 (78,9)
Kyllä	62 (17,5)
Asia on vireillä	13 (3,7)
Päihteiden käyttö	
Ei	209 (58,9)
Vähintään satunnaisesti	146 (41,1)
Taloudellinen tilanne	
Huono	106 (29,9)
Kohtalainen	79 (22,3)
Hyvä	170 (47,9)
Koen, että psyykkinen terveyteni on hyvä	
Täysin eri mieltä	20 (5,6)
Jokseenkin eri mieltä	48 (13,5)
Ei samaa eikä eri mieltä	52 (14,6)
Jokseenkin samaa mieltä	92 (25,9)
Täysin samaa mieltä	143 (40,3)
Koen, että fyysinen terveyteni on hyvä	
Täysin eri mieltä	13 (3,7)
Jokseenkin eri mieltä	47 (13,2)
Ei samaa eikä eri mieltä	67 (18,9)
Jokseenkin samaa mieltä	125 (35,2)
Täysin samaa mieltä	103 (29,0)
Vanhempani ovat olleet kiinnostuneita koulunkäynnistäni	
Täysin eri mieltä	46 (13,0)
Jokseenkin eri mieltä	26 (7,3)
Ei samaa eikä eri mieltä	82 (23,1)
Jokseenkin samaa mieltä	90 (25,4)
Täysin samaa mieltä	111 (31,3)

Selittäviä muuttujia uudelleenluokiteltiin kaksiluokkaisiksi siten, että ikämuuttujalla oli arvot 0 = ”yli 23 vuotta” ja 1 = ”korkeintaan 22 vuotta”, päätös erityisestä tuesta sai arvot 0 = ”ei” ja 1 = ”kyllä tai vireillä”. Päihteidenkäyttöä kuvaava summamuuttuja tehtiin muuttujista ”tupakoitko”, ”käytätkö nuuskaa”, ”käytätkö huumeita” ja ”käytätkö huumaavia lääkkeitä” siten, että mikäli vastaaja oli vastannut johonkin kysymyksistä ”kyllä” tai ”satunnaisesti” hän sai summamuuttujalla arvon 1 = ”käyttää vähintään satunnaisesti”. Taloudellista tukea mitattiin väittämällä ”Minulla on riittävä taloudellinen toimeentulo”, jossa vastausvaihtoehdot ”Täysin samaa mieltä” ja ”Jonkin verran samaa mieltä” saivat arvon 0 = ”Hyvä taloudellinen tilanne”, ”Ei samaa eikä eri mieltä” arvon 1 = ”kohtalainen taloudellinen tilanne” ja vaihtoehdot ”Täysin eri mieltä” ja ”Jonkin verran eri mieltä” saivat arvon 2 = ”Huono taloudellinen tilanne”.

Psyykkisen terveyden, fyysisen terveyden ja vanhempien kiinnostuksen kokemusta mittaavat muuttujat muutettiin kaksiluokkaisiksi. Vastausvaihtoehdot ”Täysin eri mieltä” ja ”Jonkin verran eri mieltä” saivat arvon 1 = ”heikko psyykkisen terveyden kokemus” / ”heikko fyysisen terveyden kokemus” / ”vanhemmat eivät ole kiinnostuneita koulunkäynnistäni”. Vastausvaihtoehdot ”Ei samaa eikä eri mieltä”, ”Jonkin verran samaa mieltä” ja ”Täysin samaa mieltä” saivat arvon 0 = ”hyvä psyykkinen terveys tai ei osaa sanoa” / ”hyvä fyysinen terveys tai ei osaa sanoa” / ”vanhemmat ovat kiinnostuneita koulunkäynnistäni tai ei osaa sanoa”. Luokittelun valinta perustuu siihen, että kiinnostuksemme kohdistui erityisesti niihin nuoriin, jotka olivat eri mieltä näillä muuttujilla esitetyistä asioista.

Aiempaa koulumenestystä selvitettiin kysymällä vastaajan arvosanoja äidinkielestä, matematiikasta ja ensimmäisestä vieraasta kielestä viimeisimmässä päättötodistuksessa. Vastausvaihtoehtoina olivat ”Välttävät arvo-

sanat (4, 5 tai 6)”, ”Hyvät arvosanat (7, 8)” ja ”Kiitettävät arvosanat (9, 10)”. Näiden pohjalta muodostettiin aiempaa koulumenestystä kuvaava summamuuttuja laskemalla muuttujien arvot yhteen, jakamalla muuttujien määrällä ja käyttämällä pyöristysfunktioita. Tämän jälkeen muuttuja uudelleenluokiteltiin kaksiluokkaiseksi siten, että ”hyvät arvosanat” ja ”kiitettävät arvosanat” saaneet saivat arvon 0 ja ”välttävät arvosanat” saaneet saivat arvon 1.

Huono-osaisuuden kasautumista kuvaava muuttuja muodostettiin laskemalla yhteen kaksiluokkaiset selittävät muuttujat, jolloin jokaisen vastaajan huono-osaisuustekijöiden kokonaismäärä vaihteli nolasta kahdeksaan. Huono-osaisuuden summamuuttuja luokiteltiin kolmiluokkaiseksi. Luokitellulla muuttujalla oli arvot 1 = ”Korkeintaan kaksi huono-osaisuustekijää”, 2 = ”3–4 huono-osaisuustekijää” ja 3 = ”Vähintään viisi huono-osaisuustekijää”. Luokittelu tehtiin, koska vastaajia, joilla oli 5–8 huono-osaisuustekijää, oli määrällisesti niin vähän, ettei niiden tutkiminen erillisinä ryhminä olisi ollut tilastollisesti mielekästä.

Selitettävä muuttuja

Opintojen keskeytymisen riskiryhmää kuvaava summamuuttuja muodostettiin kuviossa 1 näkyvistä muuttujista. Summamuuttujaan valitut yksittäiset muuttujat on aiemmissa tutkimuksissa tunnistettu osaksi opintojen keskeyttämisen prosessia (ks. esim. Fortin ym. 2006; Brown ym. 2022; Piscitello ym. 2022) ja kuvaavat niitä haasteita, joita opintonsa keskeyttävillä opiskelijoilla on kiinnittymisen eri ulottuvuuksilla (Fredricks ym. 2004). Summamuuttujan sisäinen reliabiliteetti testattiin laskemalla alkuperäisten muuttujien sopivuus summamuuttujaan Cronbachin alfan avulla. Alfa arvo oli 0,779, eikä yhdenkään muuttujan poistaminen summamuuttujalta olisi parantanut alfan arvoa. Summamuuttuja

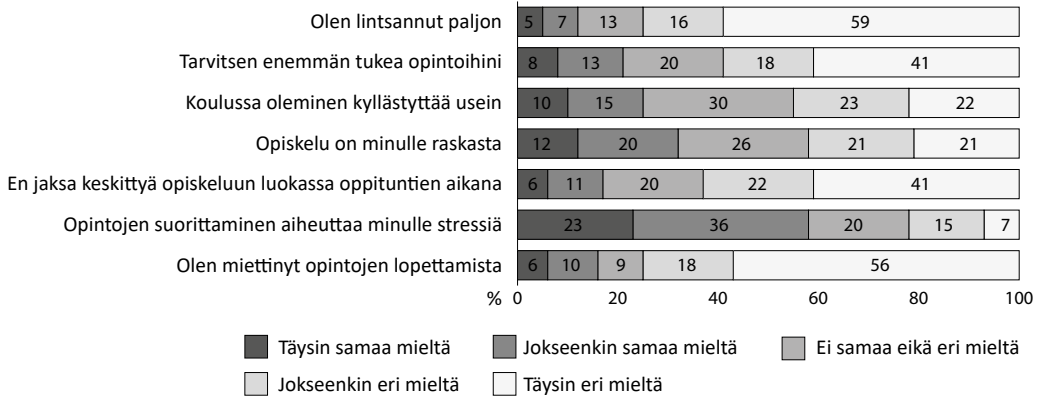
rakennettiin laskemalla kaikkien seitsemän muuttujan arvot yhteen, minkä jälkeen summa palautettiin alkuperäiselle vaihteluvälille (1–5) jakamalla summa muuttujien määrällä ja käyttämällä pyöristysfunktioita. Tämän jälkeen logistista regressioanalyysia varten summamuuttuja luokiteltiin kaksiluokkaiseksi siten, että ne vastaajat, jotka alkuperäisellä summamuuttujalla saivat arvot 4 tai 5 saivat luokittelussa arvon 1 = ”opintojen keskeytymisen riskiryhmä” ja kaikki muut 0 = ”ei huomattavaa riskiä opintojen keskeytymisestä”. Luokittelun summamuuttujan perusteella opintojen keskeytymisen riskiryhmään kuului 43 (12,11 %) vastaajaa. Huono-osaisuuden kasautumista tutkittaessa käytettiin luokittelimatonta summamuuttujaa [7,35].

Aineiston analyysimenetelmä

Taustamuuttujien yhteyttä opintojen keskeytymisen riskiryhmään tutkittiin ensin ristiintaulukoimalla ja χ^2 -riippumattomuustestillä, joiden avulla selvitettiin, onko selittävien muuttujien jakauma erilainen selitettävän muuttujan eri luokissa ja johtuuko havaittu ero sattumasta (Nummenmaa 2009, 300–308). Logistisella regressioanalyysillä selvitettiin aiempien tutkimusten perusteella koulupudokkuuden riskiä lisäävien tekijöiden osuutta vastaajan todennäköisyyteen kuulua opintojen keskeytymisen riskiryhmään (Nummenmaa 2009, 332–334). Tutkimuksen selitettävä muuttuja, opintojen keskeytymisen riski, olisi soveltunut myös lineaariseen regressioanalyysiin, mutta lineaarisen regressioanalyysin edellytykset eivät täytyneet riittävän hyvin.

Keskeinen termi regressioanalyysissa on vetosuhde (odds ratio). Ykköstä pienempi vetosuhde tarkoittaa tarkastelussa olevan taustamuuttujan arvojen kasvamisen pienentävän opiskelijan todennäköisyyttä kuulua opintojen keskeytymisen riskiryhmään

Kuvio 1. Opintojen keskeytymistä ennakoivien muuttujien jakaumat, n=355.

ja ykköstä suurempi vetosuhde puolestaan kyseisen taustamuuttujan arvojen kasvamisen lisäävän vastaajan todennäköisyyttä kuulua opintojen keskeytymisen riskiryhmään. (Nummenmaa 2009, 339–340; Rita, Töttö & Alastalo 2008.) Logistinen regressiomalli muodostettiin pakottavaa ”enter”-metodia käyttäen ja sen hyvyttä arvioitiin mallin selitysasteen (Nagelgerke Pseudo R^2) ja Omnibus-testin sekä Hosmer ja Lemeshowin -testin perusteella.

Huono-osaisuuden kasautumisen yhteyttä opintojen keskeytymisen riskiin tutkittiin yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla selvittämällä, miten opintojen keskeytymisen riskin keskiarvo vaihtelee huono-osaisuustekijöiden määrän suhteen. Post Hoc vertailun avulla selvitettiin Dunnett’n T3-testillä, minkä riskitekijämäärien välillä ero on tilastollisesti merkitsevä. Dunnett’n T3-testi valittiin, koska varianssien yhtäsuuruusoletus ei täytynyt. (Nummenmaa 2009.)

Kaikkien tilastollisten testien merkitsevyysrajana käytettiin viiden prosentin riskitasoa ($p < .05$). Tuloksissa on raportoitu vain tilastollisesti merkitsevät tulokset.

Opintojen keskeytymistä ennakoivia tekijöitä

Opintojen keskeytymisen riskiryhmään kuuluvat erosivat muista vastaajista selittävien tekijöiden osalta (Taulukko 2). Keskeytymisen riskiryhmään kuuluvista suurin osa oli alle 22-vuotiaita (83,7 %) ja päätös erityisestä tuesta oli tehty 37,2 prosentille. Aiempi koulumenestys oli ollut välttävää joka kolmannella ja päihteidenkäyttö vähintään satunnaista 60,5 prosentilla. Opintojen keskeytymisen riskiryhmästä taloudellisen tilanteensa huonoksi koki yli puolet ja kohtalaiseksi lähes joka neljäs. Psykkisen terveyden heikoksi arvioi yli puolet (55,8 %) ja fyysisen terveyden hieman alle puolet (44,2 %) keskeytymisen riskiryhmään kuuluvista. Vanhempien kiinnostumattomuus vastaajan opintoja kohtaan oli keskeytymisen riskiryhmässä yleistä (37,2 %).

Ristiintaulukoinnin ja khiin neliö -testin perusteella selittävien tekijöiden ja opintojen keskeytymisen riskiryhmään kuulumisen välillä on selkeä yhteys. Seuraavaksi muodostettiin useamman selittäjän logistinen regressiomalli (Taulukko 3), johon sisältyi kuusi selittävää muuttujaa: ikä, taloudellinen tilanne, päätös erityisestä tuesta, päihteiden

Taulukko 2. Opintojen keskeytymisen riskiryhmään kuuluvien osuus taustatekijöiden mukaan, n=355.

	Ei huomattavaa riskiä opintojen keskeytymiseen n=312 (%)	Opintojen keskeytymisen riskiryhmä n=43 (%)	X ² -arvo	p-arvo
Ikä Alle 22-vuotiaat Yli 23-vuotiaat	196 (62,8) 116 (37,2)	36 (83,7) 7 (16,3)	7,291	0,007
Päätös erityisestä tuesta Ei Kyllä tai vireillä	253 (81,1) 59 (18,9)	27 (62,8) 16 (37,2)	7,594	0,006
Aiempi koulumenestys Kiitettävä Hyvä Välttävä	48 (15,6) 227 (73,9) 32 (10,4)	2 (4,9) 26 (63,4) 13 (31,7)	16,135	<0,001
Päihteiden käyttö Ei Vähintään satunnaisesti	192 (61,5) 120 (38,5)	17 (39,5) 26 (60,5)	7,557	0,006
Taloudellinen tilanne Hyvä Kohtalainen Huono	161 (51,6) 69 (22,1) 82 (26,3)	9 (20,9) 10 (23,3) 24 (55,8)	18,485	<0,001
Psyykinen terveys Hyvä Heikko	268 (85,9) 44 (14,2)	19 (44,2) 24 (55,8)	42,459	<0,001
Fyysinen terveys Hyvä Heikko	271 (86,9) 41 (13,1)	24 (55,8) 19 (44,2)	25,934	<0,001
Vanhempani ovat kiinnostuneita koulunkäynnistäni Kyllä Ei	256 (82,1) 56 (17,9)	27 (62,8) 16 (37,2)	8,671	0,003

käyttö, kokemus psyykkisestä terveydestä ja kokemus vanhempien kiinnostuksesta nuoren opintoja kohtaan. Mallin ulkopuolelle jäivät fyysisen terveyden kokemusta ja aiempaa koulumenestystä mittaavat muuttujat, jotka korreloivat muiden selittävien tekijöiden kanssa voimakkaimmin, eivätkä pysyneet tilastollisesti merkitsevinä mallissa, jossa muut tekijät vakioitiin. Mallin selitysaste oli 31,8 % ja mallin hyvyttä tarkastelevien Omnibus- ja Hosmer-Lemeshowin-testien tulosten perusteella malli sopii aineistoon hyvin.

Kun muiden tekijöiden vaikutus vakioitiin, heikko psyykinen terveys lisäsi riskiä kuulua opintojen keskeytymisen riskiryhmään 6,2-kertaiseksi verrattuna niihin vastaajiin, jotka kokivat psyykkisen terveytensä hyväksi. Riski opintojen keskeytymisen riskiryhmään kuulumisesta oli 2,7-kertainen alle 22-vuotiailla, taloudellisen tilanteen huonoksi kokevilla ja niillä, joilla oli päätös erityisestä tuesta. Vähintään satunnainen päihteidenkäyttö lisäsi riskiä opintojen keskeytymisen riskiryhmään kuulumiseen 2,3-kertaiseksi verrattuna niihin,

Taulukko 3. Useamman selittäjän logistinen regressiomalli, n=355.

	Wald	p-arvo	Odds Ratio	95 % luottamusväli
Ikä				
Alle 22-vuotiaat Yli 23-vuotiaat	4,077	,043	2,664 1	1,029-6,897
Taloudellinen tilanne				
Hyvä Kohtalainen Huono	1,235 4,665	,266 ,031	1 1,799 2,706	0,639-5,067 1,096-6,678
Päätös erityisestä tuesta				
Ei Kyllä tai vireillä	5,652	,017	1 2,670	1,188-6,000
Päihnteiden käyttö				
Ei Vähintään satunnaisesti	4,608	,032	1 2,312	1,076-4,968
Kokemus psyykkisestä terveydestä				
Hyvä Heikko	22,656	<,001	1 6,209	2,927-13,168
Vanhempien kiinnostus vastaajan koulunkäynnistä				
Kyllä Ei	5,394	,020	1 2,624	1,163-5,922
Vakio	63,311	<,001	,008	

Pseudo R-square, Nagelkerke 0,318
Hosmer ja Lemeshow testi: $\chi^2=8,710$, $p=0,367$
Omnibus testi: $\chi^2=64,504$, $p<0,001$

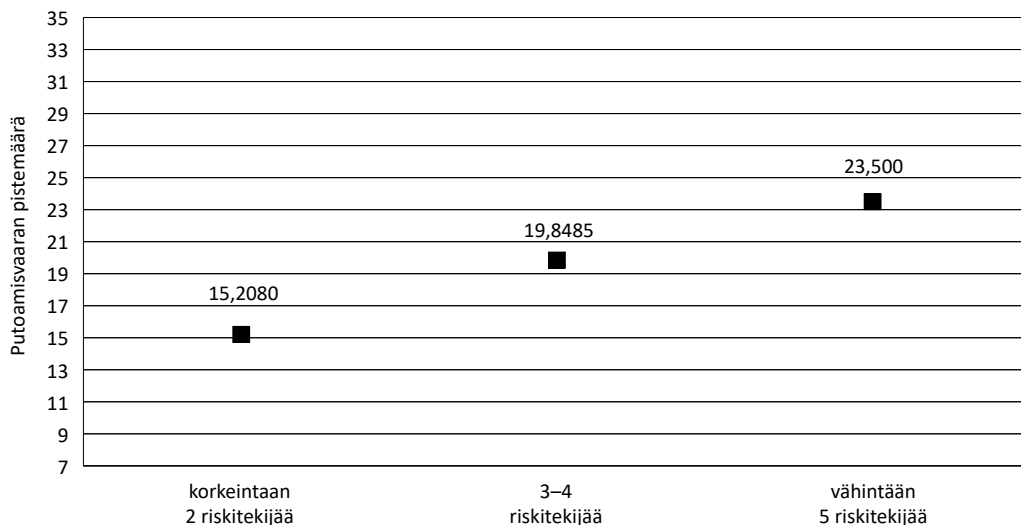
jotka eivät käyttäneet päihnteitä. Niillä vastaajilla, jotka kokivat, etteivät vanhemmat olleet kiinnostuneita heidän koulunkäynnistään, oli 2,6-kertainen riski kuulua opintojen keskeytymisen riskiryhmään verrattuna niihin, jotka kokivat vanhempiensa olevan kiinnostuneita.

Huono-osaisuuden kasautuminen ammatillisten oppilaitosten opiskelijoilla

Kun kaikki kahdeksan huono-osaisuustekijää (Taulukko 2) huomioitiin, vastaajista

suurimmalla osalla (64 %) oli korkeintaan kaksi, hieman alle kolmanneksella (28 %) 3–4 ja melkein joka kymmenennellä (9 %) vähintään viisi huono-osaisuustekijää. Huono-osaisuuden kasautumista opintojen keskeytymisen riskiryhmässä tarkasteltiin lisäksi ristiintaulukoinnin avulla. Keskeytymisen riskiryhmässä olevista 53,5 prosentilla oli 3–4 ja 32,5 prosentilla yli viisi huono-osaisuustekijää. Niistä, joilla ei ollut merkittävää riskiä opintojen keskeytymiseen 70,6 prosentilla oli korkeintaan kaksi huono-osaisuustekijää.

Huono-osaisuustekijöiden määrällä oli yhteys opintojen keskeytymisriskin kokonaispistemäärän keskiarvoon (Kuvio 2).

Kuvio 2. Opintojen keskeytymisriskin pistemäärän keskiarvo huono-osaisuustekijöiden määrän mukaan, n=355

Vastaajilla, joilla huono-osaisuustekijöiden määrä oli korkeintaan kaksi, keskeytymisriskin pistemäärän keskiarvo oli 15,21 (std. 4,65). Niillä vastaajilla, joilla oli 3–4 huono-osaisuustekijää, keskeytymisriskin pistemäärä oli 19,85 (std 5,62). Vähintään viiden huono-osaisuustekijän ryhmään kuuluvilla vastaajilla opintojen keskeytymisriskin pistemäärän keskiarvo oli 23,50 (std. 5,74).

Pohdinta

Tutkimustulostemme mukaan opintojen keskeytymisen riskiryhmässä olevista nuorista 86 prosentilla oli vähintään kolme ja yli kolmasosalla vähintään viisi huono-osaisuustekijää. Aikaisempien tutkimusten mukaan huono-osaisuus vaikuttaa suoraan opintojen keskeyttämisen todennäköisyyteen, mutta voimistaa myös keskeyttämisen prosessia lisäämällä poissaoloja, käytösongelmia ja heikkoa koulumenestystä (Miulescu & Ruth 2021; Savvides ym. 2021; Piscitello ym. 2022). Aiemmistä ratkaisemattomista ongelmista

johtuvat seuraukset ovat ikään kuin uusien ongelmien kasvualusta. Yksi huono-osaisuustekijä voi altistaa muille riskeille, jos sitä ei ratkaista. (Holland ym. 2000.) Tässä tutkimuksessa huono-osaisuustekijöiden määrät ryhmiteltiin kolmeen ”portaaseen” (Kuvio 2), joista ensimmäisen portaan muodostaa 0–2, toisen portaan 3–4 ja kolmannen portaan 5–8 huono-osaisuustekijää. Kun kolmannen ”portaan” huono-osaisuustekijöiden määrä on nuoren elämässä samanaikaisesti läsnä, on nuoren elämäntilanne raskas ja uuvuttava, ja voi vaikuttaa esimerkiksi nuoren psyykkiseen terveyteen. Kokemus heikosta psyykkisestä terveydestä lisäsi opintojen keskeytymisen riskiä 6,2-kertaiseksi.

Huono-osaisuustekijöinä käyttämämme indikaattorit kuvaavat taloudellisen, sosiaalisen ja terveydellisen huono-osaisuuden ulottuvuuksia (vrt. Bourdieu 1986). Tutkimustuloksemme vahvistavat aiemmissä tutkimuksissa tunnistettuja opintojen keskeyttämisen riskitekijöiden merkitystä (esim. Gubbels ym. 2019; Rueda & Sallan 2021). Vaikka logistisen regressiomallin tuloksia ei suoraan voi

verrata muiden mallien tuloksiin, esimerkiksi päihteidenkäytön, iän ja taloudellisen tilanteen osalta tuloksemme ovat samansuuntaisia kuin aiemmissa tutkimuksissa. Porche ym. (2011) havaitsivat päihteidenkäytön lisäävän opintojen keskeyttämisen riskiä 2,48-kertaiseksi ja Ehrenreich ym. (2015) 2,7–3,5-kertaiseksi. Francesco Pastore (2016) havaitsi tutkimuksessaan, että 20–24-vuotiailla nuorilla oli 1,24-kertainen riski keskeyttää opinnot kuin vanhemmilla opiskelijoilla. Pienet tulot lisäsivät keskeyttämisen riskiä 3,85-kertaiseksi. Heikko psyykkisen terveyden kokemus ja vanhempien kiinnostuksen puute kuvaavat nuoren emotionaalisen pahoinvoinnin ja koetun vanhemmuuden laadun yhteyttä nuoren opintojen keskeyttämiseen (van den Berghe ym. 2022; Brown ym. 2022).

Alle 22-vuotiaiden riski kuulua opintojen keskeyttämisen riskiryhmään oli 2,7-kertainen verrattuna yli 23-vuotiaisiin. Nämä opiskelijat ovat samaan aikaan sekä siirtymävaiheessa aikuisuuteen että siirtymävaiheessa koulutuksellisesti peruskoulusta ammatillisiin opintoihin. Aiemmissa tutkimuksissa (esim. Lakkala, Narkaus & Kallinen 2022) on havaittu, että tässä elämän siirtymävaiheessa olevat nuoret saivat tukea eniten vanhemmiltaan ja ystäviltään. Erityisesti nuoremmassa ikäryhmässä vanhempien kiinnostuksella on huomattava merkitys opintojen suorittamiseen. Jos nuoren ei ole mahdollista saada vanhemmiltaan tarvitsemaansa tukea opintoihinsa ja elämäänsä, katse kohdistuu muihin sosiaalisen verkoston aikuisiin, oppilaitokseen ja palvelujärjestelmään, jotka voisivat toimia tuen lähteinä.

Erityisen tuen piiriin kuulumisen lisäksi riskiä kuulua opintojen keskeyttämisen riskiryhmään 2,7-kertaiseksi verrattuna niihin, joilla päätöstä erityisestä tuesta ei ollut. Tutkimustulostemme perusteella emme tiedä, milloin vastaaja on saanut erityisen tuen päätöksen – mahdollisesti jo ennen amma-

tillisiä opintoja. Aineistomme perusteella emme myöskään saa vastausta siihen, miten erityisen tuen toteutumista ja tarvetta seurataan lähtötasokartoitusten jälkeen. Aiemmissa tutkimuksissa (esim. Söderholm ym. 2023) on havaittu ristiriitaa tuen tarpeen ja koetun tuen välillä. Erityisen tuen päätös ei itsessään tarkoita lisääntyneitä opintojen keskeyttämisen riskiä vaan kuvaa opiskelijoiden monimuotoisia tuen tarpeita. Jos opiskelija on erityisen tuen päätöksestä huolimatta vaarassa keskeyttää opintonsa, kriittinen kysymys on, toteutuuko oppilaitoksen arjessa erityisen tuen sisältö lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla.

Opintojen keskeyttämisen riskiryhmään kuulumisen itsessään viittaa koulutukselliseen huono-osaisuuteen. Kyseessä voi olla jo varhaislapsuudesta alkanut prosessi, jossa elämää vaikeuttavat tekijät ovat ketjuuntuneet ja kasaantuneet (Palola ym. 2012; Haapakorva ym. 2018; Putnam 2000). Huomiota on, että aineistosta esille tulleet keskeyttämisen riskiryhmässä olevat nuoret olivat koulutusjärjestelmän piirissä ja siten mahdollisesti autettavissa ja tuettavissa. Tästä syystä taloudelliset leikkaukset ammatilliseen koulutukseen ovat lyhytnäköisiä. Tärkeä jatkotutkimusaihe onkin, millä keinoin voitaisiin puuttua opiskelijoiden kohonneeseen riskiin pudota ammatillisesta koulutuksesta. Lisäksi jatkotutkimuksissa olisi tarpeellista selvittää eri huono-osaisuustekijöiden välisiä suhteita ja yhdysvaikutuksia.

Tutkimuksemme on poikkileikkaustutkimus, joten emme voi osoittaa yhteyden suuntaa huono-osaisuustekijöiden ja opintojen keskeyttämisen riskiryhmään kuulumisen välillä. On esimerkiksi mahdollista, että keskeyttämisen riskiryhmään kuulumisen lisäksi päihteidenkäyttöä ja mielenterveyden haasteita. Tehdyissä pitkittäistutkimuksissa (esim. Fortin ym. 2013; Kleinpier & van Ham 2018) on havaittu, että sosiaaliset, taloudelliset ja terveydelliset huono-osaisuustekijät

lisäävät koulunkäynnin vaikeuksia ja opintojen keskeyttämistä.

Nuoren jääminen ilman toisen asteen koulutusta on merkittävä riskitekijä aikuisuuden huono-osaisuudelle ja syrjäytymiselle (Mustonen ym. 2013; Hilli ym. 2017). Lisäksi nuoruudessa koettu taloudellinen, sosiaalinen ja terveydellinen huono-osaisuus on yhteydessä myöhemmän elämän hyvinvointiin ja monenlaisen eriarvoisuuden lisääntymiseen (Mustonen ym. 2013; Bourdieu 1986, Putnam 2000). Olemme artikkelissamme osoittaneet, että ammatillisessa koulutuksessa on opiskelijoita, joille on kasautunut huono-osaisuustekijöitä ja jotka ovat vaarassa keskeyttää opinnot. Näiden nuorten tilanteeseen tulisi puuttua tehokkaasti, moniammatillisesti ja mahdollisimman nopeasti, jotta huono-osaisuuden kasautumisprosessi ei etenisi. Oppilaitosten henkilökunta on avainasemassa näiden nuorten tunnistamisessa ja oikeanlaisten palvelujen piiriin ohjaamisessa. Hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveystalveilla on omalta osaltaan vastuu tukea ja auttaa näitä nuoria heidän elämässään.

Ammatillisen tutkinnon suorittaminen antaa tekijälleen yksilöllisiä resursseja (Bourdieu 1986), työyhteisölle sosiaalista pääomaa (Putnam 2000) ja työmarkkinoille osaavaa työvoimaa. Ammattipätevyyden saavuttaminen ja työllistyminen vähentävät huono-osaisuutta ja syrjäytymistä yhteiskunnasta. Huono-osaisuutta aiheuttavien mekanismien tunnistaminen on välttämätöntä, jotta haavoittuvassa asemassa olevien toimintamahdollisuuksia voidaan tukea.

Tutkimuksen rajoitukset

Tutkimuksen tulosten luotettavuuteen vaikuttaa aineiston vinous. Kyselyyn osallistuneista vastaajista kolme neljästä oli naisia, yli puolet ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoita ja puolet sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan opiskelijoita. Näillä tekijöillä voi olla vai-

kutusta tulosten yleistettävyyteen. Käytetty kyselylomake oli laaja, jolloin siihen vastaaminen on vaatinut vastaajalta keskittymistä ja luetunymmärtämisen taitoja. Kyselylomakkeella oli sekä suoria että käänteisiä kysymyksiä.

Tutkimuksen keskeiset valideittitkisyymykset koskevat summamuuttujan ja logistisen regressiomallin muodostamista. Summamuuttuja kuitenkin kadottaa tietoa jossain määrin. Summamuuttujan luokittelu kaksiluokkaiseksi tehtiin tiedostaen, että sisällyttämme ”ei huomattavaa riskiä opintojen keskeytymisestä” olevien ryhmään osan niistä opiskelijoista, jotka saivat opintojen keskeytymisen riskiä mittaavalla summamuuttujalla yli puolet pisteistä. Tässä tutkimuksessa opintojen keskeytymisen riskiryhmässä olevien osuus vastaajista on samansuuntainen kuin Suomen virallinen tilastotieto ammatillisten opintojen keskeyttäneiden määrästä (Tilastokeskus 2022). Toisaalta tämän tutkimuksen aineistosta ei voi päätellä, ovatko juuri ne opiskelijat, jotka tunnistimme keskeytymisen riskiryhmään kuuluviksi niitä, jotka sittemmin keskeyttävät opintonsa.

Opintojen keskeyttämistä ei voida selittää millään yksittäisellä tekijällä. Se on monimutkainen prosessi, jossa eri tekijät vaikuttavat toisiinsa samanaikaisesti. Yksittäisen huono-osaisuustekijän merkitystä prosessin kulkuun on vaikea tulkita yksiselitteisesti. Tässä tutkimuksessa havaitut opintojen keskeytymistä selittävät tekijät on sidottu käytettyyn aineistoon ja logistiseen regressiomalliin, sillä erilaisilla muuttujayhdistelmillä tulokset olisivat voineet olla erilaiset. Tutkimuksen ulkopuolelle jäi sellaisia institutionaalisen ja rakenteellisen tason tekijöitä, joilla on aiemmissa tutkimuksissa havaittu yhteys opintojen keskeyttämiseen.

Lähteet

- Berg, Noora & Huurre, Taina & Kivuruusu, Olli & Aro, Hillevi (2011) Nuoruusiän huono-osaisuus ja sen kasautumisen yhteys kuolleisuuteen. Seurantatutkimus 16-vuotiaista nuorista. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 48 (3), 168–181.
- van den Berghe, Lana & Vandeveldel, Stijn & de Pauw, Sarah S. W. (2022) School dropout as the result of a complex interplay between individual and environmental factors: A study on the perspectives of support workers. *Teachers and Teaching, Theory and Practice* 28 (5), 603–617.
- Bourdieu, Pierre (1986) The forms of capital. Teoksessa John G. Richardson (toim.) *Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, 241–258.
- Bourdieu, Pierre (2005) Habitus. Teoksessa Jean Hillier, Emma Rooksby, Pierre Bourdieu, Ernesto Laclau, Paul Hirst (toim.) *Habitus: A Sense of place*. Aldershot: Ashgate, 43–49.
- Brown, Ceri & Douthwaite, Alison & Costas Batlle, Ioannis & Savvides, Nicola (2022) A multi-stakeholder analysis of the risks to early school leaving: comparing young peoples’ and educators’ perspectives on five categories of risk. *Journal of Youth Studies*, ahead-of-print, 1–25.
- Erola, Jani & Kallio, Johanna & Vauhkonen, Teemu (2017) Ylisukupolvinen kasautuva huono-osaisuus Turussa ja muissa Suomen suurissa kaupungeissa. *Tutkimuskatsauksia* 2.
- Ehrenreich, Heidi & Nahapetyan, Lusine & Orpinas, Pamela & Song, Xiao (2015) Marijuana Use from Middle to High School: Co-occurring Problem Behaviors, Teacher-Rated Academic Skills and Sixth-Grade Predictors. *Journal of Youth and Adolescence* 44 (10), 1929–1940.
- Fredricks, Jennifer A. & Blumenfeld, Phyllis C. & Paris, Alison H. (2004) School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research* 74 (1), 59–109.
- Fortin, Laurier & Marcotte, Diane & Potvin, Pierre & Royer, Égide & Joly, Jacques (2006) Typology of students at risk of dropping out of school: Description by personal, family and school factors. *European Journal of Psychology of Education* 21 (4), 363–383.
- Fortin, Laurier & Marcotte, Diane & Diallo, Thierno & Potvin, Pierre & Royer, Égide (2013) A multi-dimensional model of school dropout from an 8-year longitudinal study in a general high school population. *European Journal of Psychology of Education* 28 (2), 563–583.
- Gubbels, Jeanne & van der Put, Claudia & Assink, Mark (2019) Risk Factors for School Absenteeism and Dropout: A Meta-Analytic Review. *Journal of Youth and Adolescence* 48 (9), 1637–1667.
- Haapakorva, Pasi & Ristikari, Tiina & Kiilakoski, Tomi (2018) Toisen asteen opintojen keskeyttämisen taustatekijöitä. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Opin polut ja pientareet. Nuoriso-barometri 2017*. Valtioneuvoston nuorisoneuvoston julkaisu 58, 167–177.
- Hilamo, Heikki & Sariaslan, Amir & Aaltonen, Mikko (2022) Miten ehkäistä nuorten syrjäytymistä? *Yhteiskuntapolitiikka* 87 (4), 440–445.
- Hilli, Petri & Ståhl, Timo & Merikukka, Marko & Ristikari, Tiina (2017) Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kustannuslaskelmasta. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (6), 663–675.
- Holland, Paula & Berney, Lee & Blane, David & Smith, Davey G. & Gunnell, David J. & Montgomery, Scott M. (2000) Life course accumulation of disadvantage: childhood health and hazard exposure during adulthood. *Social Science & Medicine* 50 (9), 1285–1295.
- Ilmakunnas, Ilari & Kauppinen, Timo M. & Kestilä, Laura (2015) Sosioekonomisten syrjäytymisriskien kasautuminen vuonna 1977 syntyneillä nuorilla aikuisilla. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (3), 247–262.
- Jernström, Laura & Sirniö, Outi (2023) Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten ja nuorten aikuisten etuuksien käyttö vuosina 1995–2020. *Suomen sosiaalinen tila, 4/2023*. THL.
- Kailaheimo-Lönnqvist, Sanna & Kilpi-Jakonen, Elina & Niemelä, Mikko & Prix, Irene (2020) Eriarvoisuus koulutuksessa. Teoksessa Maija Mattila (toim.) *Eriarvoisuuden tila Suomessa 2020*. Kalevi Sorsa -säätö.
- Kainulainen, Sakari & Wiens, Varpu & Zitting, Joakim & Sauvola, Ritva & Pulliainen, Marjo (2020) *Eriarvoisuutta kaventamassa – Tunnista kehittämistarve alueellasi ja hyödynnä valmiit palvelut*. Helsinki: Diakonia ammattikorkeakoulu.
- Kallio, Johanna & Hakovirta, Mia (2020) Johdanto: Huono-osaisuus ja köyhyys lapsiperheissä. Teoksessa Johanna Kallio & Mia Hakovirta (toim.) *Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus*. Tampere: Vastapaino, 7–33.
- Kleinepier, Tom & van Ham, Maarten (2018) The Temporal Dynamics of Neighborhood Disadvantage in Childhood and Subsequent Problem Behavior in Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence* 47 (8), 1611–1628.
- Koivumaa, Jari (2020) *Kohti eurooppalaista osaamisperusteisuutta? Tutkimus suomalaisen ja saksalaisen ammattikoulutusjärjestelmän oppilaitostoittoimijoiden koulutusuudistuspuheista*.

- Rovaniemi: Acta electronica Universitatis Lapponiensis 284.
- Koivusilta, Leena (2020) Vanhempien huono-osaisuuden yhteydet lapsen ja nuorten tulevaisuuden voimavaroihin ja ajatuksiin tulevaisuudesta. Teoksessa, Johanna Kallio & Mia Hakovirta (toim.) *Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus*. Tampere: Vastapaino, 143–172.
- Kuronen, Ilpo (2010) *Peruskoulusta elämäntutkimukseen. Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulu-suhteesta ja elämäntutkimuksesta peruskoulun jälkeen*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 26.
- Lakkala, Suvi & Narkaus, Satu & Kallinen, Kati (2022) Siirtymävaihe perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen. Opiskelijoiden kokemuksia siirtymästä ja tuen tarpeista. *Nuorisotutkimus* 40 (1), 3–22.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531. (Viitattu 5.1.2024.)
- Merikukka, Marko (2020) *Lapsuuden elinolojen yhteydet aikuisuuden hyvinvointiin: Kansallinen syntymäkohortti 1987 -rekisteritutkimus*. Acta Universitatis Ouluensis. D 1558. Medica. Oulun yliopisto.
- Miulescu, Miruna Luana & Ruth, Klaus (2021) Youth at risk of early leaving - A comparative view on the Romanian and German cases highlighting family circumstances and personal challenges as major risk categories and a foundation for support strategies. *Journal of Education and Work* 34 (7–8), 765–788.
- Mustonen, Ulla & Huurre, Taina & Kiviruusu, Olli & Berg, Noora & Aro, Hillevi & Marttunen, Mauri (2013) *Elämäntutkimus, mielenterveys ja hyvinvointi. Seurantatutkimus 16-vuotiaista tamperelaisnuorista 22-, 32- ja 42-vuotiaina (TAM-projekti)*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen raportti 17.
- Myrskylä, Pekka (2012) Hyvin koulutetuilla pisimmät työurat. *Hyvinvointikatsaus* (1), 43–47.
- Myrskylä, Pekka (2017) *Katoavat työpaikat. Työlistien määrän ja rakenteen kehitys Suomessa 1987–2017*. Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK.
- Niemi, Anna-Maija & Kurki, Tuuli (2013) Amislaiseksi valmistettu, valmennettu, kuntoutettu ja ohjattu? Teoksessa Kristiina Brunila, Katariina Hakala, Elina Lahelma & Antti Teittinen (toim.) *Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot*. Helsinki: Gaudeamus, 201–220.
- Nummenmaa, Lauri (2009) *Käyttötutkimustieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.
- Ohisalo, Maria & Laihiala, Tuomo & Saari, Juho (2015) Huono-osaisuuden olottuvuudet ja kasautuminen leipäjonossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (5), 435–446.
- Ohisalo, Maria (2017) *Murusia hyvinvointivaltion pohjalla. Leipäjonot, koettu hyvinvointi ja huono-osaisuus*. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies 148. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
- Oppivelvollisuuslaki 2020/1214. finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214. (Viitattu 5.7.2023.)
- Paananen, Reija & Kainulainen, Sakari (2019) Syrjäytyminen kertoo puuttuvista itsenäisen elämän edellytyksistä. *Dialogi* 21.3.2019. <https://dialogi.diak.fi>
- Palola, Elina & Hannikainen-Ingman, Katri & Karjalainen, Vappu (2012) Nuorten syrjäytymistä on tutkittava pintaa syvemmin. *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (3), 310–315.
- Pastore, Francesco (2016) 'I Wish I Had 100 Dollars a Month ...' The Determinants of Poverty in Mongolia. *European Journal of Development Research* 28 (5), 934–956.
- Piscitello, Jennifer & Kim, Youn Kyoung & Orooji, Marmar & Robison, Samuel (2022) Sociodemographic risk, school engagement, and community characteristics: A mediated approach to understanding high school dropout. *Children and Youth Services Review* 133, 106347–.
- Porche, Michelle & Fortuna, Lisa & Lin, Julia & Algeria, Margarita (2011) Childhood Trauma and Psychiatric Disorders as Correlates of School Dropout in a National Sample of Young Adults: Childhood Trauma and School Dropout. *Child Development* 82 (3), 982–998.
- Putnam, Robert D. (2000) *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Rita, Hannu, Töttö, Pertti & Alastalo, Marja (2008) Voiko turkulaisten kirjoittamista artikkeleista yli 100 % olla kvantitatiivisia? Vetosuhteen (odds ratio) ja vedon (odds) tulkintaa. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaaliryönten tutkimuksen aikakauslehti* 16 (1), 72–80.
- Rueda, Patricia Olmos & Sallán, Joaquín Gairín (2021) Understanding and intervening in the personal challenges and social relationships risk categories to early leaving. *Journal of Education and Work* 34 (7–8), 855–871.
- Saari, Juho (2011) *Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Saari, Juho (2015) *Huono-osaiset: Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla*. Helsinki: Gaudeamus.

- Saari, Juho & Eskelinen, Niko & Björklund, Liisa (2020) *Raskas perintö – Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Salminen, Jarkko & Lehtonen, Pauliina & Rikala, Sanna & Kuusisto, Anna-Kaisa & Luoma-Halkola, Henna & Puumala, Eeva & Sointu, Liina & Häikiö, Liisa (2021) Osallisuuden kehät: Näkökulmia hyvinvoinnin muotoutumiseen. *Focus Localis* 49 (3), 80–98.
- Savvides, Nicola & Milhano, Sandrina & Mangas, Catarina & Freire, Carla & Lopes, Sara. (2021) “Failures” in a failing education system: comparing structural and institutional risk factors to early leaving in England and Portugal. *Journal of Education and Work* 34 (7–8), 789–809.
- Suomen virallinen tilasto (2022) *Koulutuksen keskeyttäminen* [verkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. https://stat.fi/til/kkesk/2020/kkesk_2020_2022-03-17_tie_001_fi.html. (Viitattu 5.7.2023.)
- Söderholm, Fiia & Viljaranta, Jaana & Tuominen, Heta & Lappalainen, Kristiina & Holopainen, Leena (2023) Student engagement profiles and the role of support in general upper secondary education. *Learning and Individual Differences* 104, 102289–.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus (2023) *Nuorten syrjäytymisen ehkäisy*. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/nuorten-syrjaytymisen-ehkaisy>. (Viitattu 6.7.2023.)
- Toikka, Enna & Haanpää, Leena (2020) Vanhempien huono-osaisuuden yhteys lasten subjektiiviseen hyvinvointiin. Teoksessa Johanna Kallio & Mia Hakovirta (toim.) *Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus*. Tampere: Vastapaino, 119–142.
- Vauhkonen, Teemu & Kallio, Johanna & Kauppinen, Timo & Erola, Jani (2017) Intergenerational accumulation of social disadvantages across generations in young adulthood. *Research in social stratification and mobility* 48, 42–52.
- Zitting, Joakim & Wiens, Varpu & Kainulainen, Sakari (2020) Huono-osaisuus rasittaa kuntien taloutta. *Yhteiskuntapolitiikka* 85 (3), 316–322.